

Anica Klemenc-Žvikart

POSREDOVANJE SOCIALNE SLUŽBE V POSTOPKIH DODELITVE OTROK

SODELOVANJE CENTRA ZA SOCIALNO DELO
V SODNEM POSTOPKU

DODELITVE MLADOLETNIH OTROK M. IN J.

Obravnava družine se je začela 25. 5. 1995 po predlogu sodišča, da v razveznem postopku opravimo svetovalni razgovor med zakoncema in pošljemo sodišču predlog za dodelitev mladoletnih otrok in poročilo o premoženjskih in socialnih razmerah zakoncev. Iz razvezne tožbe je bilo razvidno, da so med zakoncema nesporazumi in se je žena odločila za razvezo zakonske zveze, ki je postala nevzdržna. Mati se je z otrokoma odselila k svojim staršem. V tožbi zahteva, da se mladoletni hčerki dodelita v nadaljnjo vzgojo in varstvo njej.

Svetovalnega pogovora sta se 8. 6. 1995 udeležila oba zakonca. Z razvezo sta se strinjala. Težave so nastopile pri vprašanju vzgoje in oskrbe otrok. Vsak zakonec je želel otroke zase. Mož je navedel, da ima boljše pogoje kot žena. Očital ji je, da ima premalo časa za otroke, tako kot je imela premalo časa zanj. Očital ji je nezvestobo in nerazumevanje zanj. Ženini očitki so bili podobni: da je bil partner slab mož, da je bolj poslušal svoje starše, pri katerih je družina živela v skupni hiši, njo pa zapostavljal. Očitala mu je, da ni imel razumevanja zanjo. Na moje vprašanje, kdo je negoval deklici, ko sta bili še majhni, je odgovorila, da oba. Ali meni, da je mož slab oče? To ravno ne, je odgovorila. Otroke je negoval toliko kot ona (povijal, hranil, vozil v vrtec). Na podob-

na vprašanja je tudi oče povedal, da je mati v času, ko je bila z otroki, z njimi lepo ravnala in jih ni zanemarjala. Težave so nastopile, ko je odprla obrt in je bila veliko odsotna, vendar je čas, ko je bila doma, porabila za otroke. Med pogovorom sta se zakonca neprestano obtoževala za probleme, ki sta jih imela kot partnerja. V pogovoru sem jima poskušala predstaviti dejstvo, da se njuni hčerki ne ločujeta od staršev in da je zanju zelo pomembno, kakšen odnos bosta starša imela po razvezi. Glede na to, da nista želela obnoviti zakonske zveze, se nista bila pripravljena vključiti v daljši svetovalni proces. Menila sta, da je glavni problem samo to, komu bodo dodeljeni otroci. V začetku sta se v medsebojnem pogovoru takoj obtoževala in stopnjevala konflikte. Mož je predlagal tudi rešitev, da se starejša hčerka dodeli njemu, mlajša pa materi, če ne gre drugače.

Vztrajal je tudi, da vprašam otroke, pri kateremu izmed staršev bodo ostali (punčki sta stari 4 in 7 let). Vztrajal je, da preverim pogoje (prostorske) obeh staršev, češ, da bodo hčerke živele pri njem v lepši, bolj opremljeni hiši; žena ni postavljala zahtev po preverjanju moževih razmer.

Svetovalni razgovor je trajal uro in pol. Ob koncu sta si starša prišla nekoliko bliže.

Ugotovila sta, da sta hčerki čustveno navezani na oba starša, da imata oba zagotovljene formalne pogoje za oskrbo otrok (zaposlitev, stanovanje). Za trenutek sta

bila pripravljena resnično prisluhniti drug drugemu, vendar do dogovora o oskrbi otrok in dodelitvi ni prišlo. Daljšo obravnavo pri centru za socialno delo sta odklonila, saj sta menila, da bo sodišče odločilo, komu bodo dodeljeni otroci.

Na očetovo željo sem 19. 6. 1995 obiskala na domu mater z otroki, da preverim, ali ima primerne stanovanjske razmere. Na primeren način sem se pogovorila tudi z deklicama. Povedali sta, da se veselita obiska pri očetu, ker bodo šli skupaj na morje, mami bo sicer takrat malo dolgčas, vendar bosta potem šli z njo v planine, tako da bosta tudi z njo. Mlajša punčka je na preprost otroški način povedala, da si želi, da bi lahko šli naslednje leto skupaj na morje z mamo in očetom. Starejša sestra pa jo je okarala, da vendar ve, da mamica in očka ne stanujeta več skupaj in da tudi na morje ne bosta šla skupaj.

Iz pogovora sem seveda ugotovila, da si kot večina otrok tudi ti deklici želita oba starša.

Obravnava pri centru za socialno delo je bila končana s sestavo poročila sodišču 29. 6. 1995. Sodišče bo dodelilo otroka enemu ali drugemu zakoncu ali tretji osebi ali vsakemu enega, npr. starejšo hčerko očetu, mlajšo materi.

V poročilu sem navedla, da imata oba roditelja pogoje za oskrbo otrok. Predlagala sem, da se oba otroka dodelita materi, da pa oče ohrani z njima čim več stikov. Poudarila sem, naj otroka ostaneta skupaj, saj bi bila še njuna ločitev zanju prehuda. Razvezne sodbe še nismo prejeli. Pogosto pa je ta podobna našemu predlogu in je pričakovati, da bosta deklici dodeljeni materi.

KOMENTAR K PRIMERU

V pogovoru z zakoncema je bilo čutiti prizadetost zaradi ponesrečenega partnerskega odnosa. Potrebe otrok so ostale nekje v ozadju. Pogovor je bil ves čas čustveno napet, poln obtoževanj. Partnerja sta si predstavljata dodelitev otrok kot dokončno zmago nad drugim, kot dominantno pravico do odločanja o

življenju otrok. Drobnarije v življenju drugega predstavljata kot velike napake.

Svetovalni pogovor je časovno omejen. V tem času bi morala biti pripravljena spoznati in razumeti, da je treba ob prekinitvi njune zveze marsikaj narediti tudi za otroke; da bosta ostala starša svojima otrokoma in da morata drug drugemu priznati pravico do starševstva; da morata razlikovati med svojim medsebojnim odnosom in odnosom do otrok; in da bosta za svoje otroke oba ostala njihova starša.

Center za socialno delo ima v sodnem postopku dodelitve otrok zelo malo možnosti za poglobljeno obravnavo (pogosto samo en pogovor in sestava poročila). Ljudi je težko motivirati za sodelovanje, saj pričakujejo, da bo njihov konflikt rešilo sodišče. Pogosto se drama nadaljuje vse življenje, če se zakonca nikoli zares ne soočita, ampak le na hiter način uveljavljata svojo pravico; včasih si v ta namen razdelita tudi otroke.

V gornjem primeru je trajala obravnava pri centru za socialno delo mesec dni. Z zakoncema bi bilo treba delati naprej. Obstaja bojazen, da bo oče, ki ne bo uveljavil svoje pravice, čez čas sprejel omejitve in vse bolj opuščal stike z otrokoma. Ne bo se čutil odgovornega, ker sta »materini«.

Zdi se, da bi bilo za otroka bolje, če bi bila dodeljena obema staršema in ne samo enemu. S svetovanjem in tehniko mediacije bi dosegli dogovarjanje med staršema. Motivacija za to pa je manjša, ker bo sodišče dodelilo otroka samo enemu (četudi morda samo enega).

DODELITEV MLADOLETNE L.

PODATKI O DRUŽINI

Izvenzakonska partnerja Z. in S. sta živela skupaj dve leti in pol. V začetku l. 1994 se jima je rodila hčerka. Družina je živela pri Z. mami v lastni hiši (stara železniška čuvajnica). S. se je preselila k Z. iz kraja A. v starosti 17 let; izhaja iz romske družine. Z. jo je spoznal med služenjem vojaškega roka. Z. je odraščal samo ob materi. Oče mu je hitro umrl. Živi na vasi. Hiša stoji

na samem. Sosedje so zvečine kmetje – tipično slovensko kmečko podeželje. Njuna izvenzakonska skupnost je razpadla v začetku l. 1995.

21. 3. 1995 S. vloži zahtevek za uradno dodelitev otroka – želi, da otrok živi pri njej. Nima stanovanja (začasna namesitev) in ni zaposlena.

22. 3. 1995 Povabimo partnerja na pogovor.

29. 3. 1995 Otrokov oče Z. pride na pogovor – otroka ne da, dopušča pa stike, vendar samo na njegovem domu, kjer so se tudi že stopili, tako da je posredovala policija, in ve, da to ni primerno mesto za stike. Druge možnosti pa ne dopušča.

31. 3. 1995 Policijsko poročilo o pretepu – nedosledno – datumi se ne ujemajo – podatki upoštevajo zlasti očetovo izjavo.

3. 4. 1995 Zdravniško potrdilo o doseganju oskrbi deklice L.

4. 4. 1995 Patronažno poročilo in obisk patronažne sestre na centru za socialno delo. Pove, da oče ne dopušča stikov matere z otrokom.

5. 4. 1995 Pogovor s S. in sosedo, kjer S. živi (prideta samoiniciativno). S. pove, da ne more do hčerke. Partnerjeva mati in partner zaklepata pred njo vrata in ji grozita. Želi hiter postopek. Soseđa je na strani S., obsoja Z. in njegovo družino. Z njimi ni v sporu, je celo njihova daljna sorodnica.

6. 4. 1995 Povabimo na pogovor Z.

7. 4. 1995 Z., otrokov oče, pride na pogovor. Pove, da otroka dobro oskrbujejo. Otrokovo mater predstavi kot človeka brez vsake pozitivne človeške lastnosti. Na dejstvo, da je mati pred odhodom hčerko še občasno dojila, gleda zviška – nepotrebno »zizanje«, otrok take mame ne potrebuje.

Očetu predlagam stike na centru za socialno delo – načeloma se strinja. Ne dovoli pa, da bi mati otroka odpeljala domov. Kot razlog, da ne pusti materi odpeljati otroka, navaja, da ga ne more preživljati (nima stanovanja in službe) in da je grozila, da ga bo ubila.

10. 4. 1995 Na pogovor prideta

župnika iz domačega kraja in širše župnije. Župnik, ki je služboval v kraju A., od koder je S., želi povedati več o romski kulturi. Domači župnik pa pove, kako je S. živela pozneje, in več o družini, kjer je živela – ugodno za S.

10. 4. 1995 Zaposilo Centra za socialno delo kraja A. za poročilo o razmerah, v katerih živi S.

11. 4. 1995 Moj obisk na očetovem domu in pogovor s sosedom, ki se ni želel izpostavljati. Povedal pa je podatke v korist otrokove matere.

Stanovanjske razmere očeta sicer niso najboljše, vendar družina lahko živi tam. Pogovor z otrokovo staro materjo je bil zelo oviran, ker ga je prekinjala očetova nova partnerka in poudarjala, da želi soodločati o otroku (čeprav v družini živi šele mesec). Poskuša čim bolj očrtniti otrokovo mamo. Pove, da je razvezana in so ji poznani postopki pri centru za socialno delo – sama je imela velike težave. Otrokovo staro mater povabim na pogovor na center za socialno delo, kjer bo lažje povedala svoje mnenje, ker naju ne bodo motili.

11. 4. 1995 Še istega dne se oglasi na centru za socialno delo otrokova stara mati. Pove, da je S. z otrokom slabo ravnala. Želi, da otrok ostane pri očetu (pri njenem sinu). Pove, da ima S. samo 3 razrede osnovne šole in da nič ne zna. Novo partnerko hvali, čeprav se ji ne zdi prav, da je prišla tako hitro.

11. 4. 1995 Zaposilo Centru za socialno delo kraja B. za poročilo o razmerah očetove nove partnerke Ane.

12. 4. 1995 Vabilo otrokovim staršem.

13. 4. 1995 Pogovor s S. in Z. o otroku. V pogovoru s partnerjema se mi je posrečilo oba usmeriti v svetovalni proces pri psihologinji, ki je članica naše strokovne komisije (je družinska terapevtka).

Odnosi med starši so bili prenapeti, da bi bilo takojšnje odločanje primerno. Sprejela sta možnost, da po končanem svetovanju skleneta dogovor.

14. 4. 1995 Začetek obravnave pri psihologinji. Več obiskov. Svetovalni

proces pri centru za socialno delo začasno miruje, prav tako miruje odločanje po upravnem postopku.

19. 4. 1995 Otrokova mati pride na lastno željo na pogovor. Sporoči, da je dobila službo, in prosi za pomoč pri urejanju stanovanja. Dam ji nekaj naslovov za najemno stanovanje (pri zasebnikih). Dosedaj je dobivala denarni dodatek, sedaj ga ne potrebuje več. Napotim jo na občino za urejanje socialnega stanovanja.

26. 4. 1995 Poročilo Centra za socialno delo iz kraja A. Podatki o S. so dobri. Izhaja iz romske družine, vendar s to družino ni bilo težav. Pomoč sta ji ponudila mati in brat, ki je glasbenik in bi ji pomagal, če pride domov z otrokom. S. je naprej razmišljala, da bi se vrnila nazaj v A. s hčerko, če ji partner ne bi vzel otroka.

12. 5. 1995 S. ponovno pride na pogovor. Pove, da je partner pri psihologinji pristal, da lahko obiše hčerko. Pove, da jo izzivajo, ko pride na obisk, in jo žalijo. Sama kljub temu gre, ker tako pogreša otroka. Pove, da si je stanovanje uredila pri sorodnici otrokovega očeta. Ob obiskih vidi, da jo hčerka pogreša.

23. 5. 1995 Pogovor s psihologinjo Zdravstvenega doma – pove, da sta partnerja sklenila dogovor o obiskih matere pri otroku. Sodelujeta v svetovalnem procesu.

7. 6. 1995 Otrokova mati pride na pogovor. Pove, da ima ponovno težave s stiki. Bivši partner jo nadleguje in ponižuje. Obupana je in ne verjame več v uspešnost svetovalnega pogovora. Pove pa, da bo na dogovorjen datum vseeno šla k psihologinji. Sporočila bo, ali bodo nadaljevali s svetovalnim pogovorom ali bo treba stvari reševati po upravni poti z odločanjem.

14. 6. 1995 Otokova mati pride ponovno na pogovor. Pove, da bo svetovalni pogovor potekal naprej. Ima stike s hčerko, vendar mora pri tem veliko potrpeti. Partner in njegova nova ženska jo ponižujeta in sramotita. Pove, da je bila na pogovoru pri županu za ureditev solidarnostnega oz. socialnega stanovanja. Če bo kaj prosto, jo bodo poklicali.

3. 7. 1995 S. ponovno na centru za socialno delo. Pove, da živi pri fantu v sosednji občini. Fant ima hišo, v kateri je lepo stanovanje in bi lahko vzela hčerko k sebi. Ima zaposlitev in stanovanje. Še zmeraj teče svetovanje pri psihologinji.

12. 7. 1995 Ponoven dopis Centru za socialno delo kraja B. za poročilo o socialnih razmerah očetove nove partnerke (na naš prvi dopis ni bilo odgovora).

12. 7. 1995 Pogovor s psihologinjo v zdravstvenem domu. Pove, da zadeva še ni zrela za odločanje. Vidi določen napredek – stiki potekajo dokaj redno. Partnerja sta pripravljena sodelovati. Mogoče bosta prišla do dogovora.

Odločanje po upravnem postopku miruje. Mati otroka nas bo obvestila, ko bo svetovanje končano.

24. 7. 1995 Poročilo Centra za socialno delo iz kraja B. o razmerah očetove nove partnerke. V poročilu so predvsem podatki o razveznem postopku in težavah okrog otroka in dodelitve otroka. Otrok je bil dodeljen materi in je deklico vzela s seboj, ko se je preselila k Z. Stike z očetom dopušča in ima urejene preko centra za socialno delo.

7. 9. 1995 Otrokova mati je predložila ambulantni zapisnik o pregledu hčerke. Med obiskom je otroka peljala k zdravniku, ker je bila punčka zanemarjena – umazana in bolana. Na to je opozorila otrokovega očeta. Zahtevala je, da jo otrokov oče nese na kontrolni pregled.

8. 9. 1995 S. pride na pogovor, ker ji bivši partner grozi. O grožnjah je obvestila tudi policijsko postajo. Pove, da partner obtožuje otroško zdravnico, da je pristranska, prav tako center za socialno delo. Pove, da ne želi več sodelovati v svetovalnem pogovoru, ker se partner ne drži dogovorjenega, in želi, da se stvar odloči po upravnem postopku. Uvidela je, da otrok potrebuje oba starša. Pripravljena je dopuščati stike z očetom, če bo otrok dodeljen njej.

Tudi sedaj se je držala dogovorjenega, saj bi lahko kot mati otroka obdržala, ker ni bil nikomur dodeljen, a ga je vseeno pustila pri očetu v upanju, da se bosta dogovorila.

12. 9. 1995 Na pogovor pride Z. Pove, da materi v času, ko so dogovorjeni stiki, ne bo dal otroka, ker se boji, da mati ne bo redno dajala otroku zdravil, saj niti na uro ne pozna. Želi nadaljevati svetovalni postopek. Želi telefonsko številko psihologinje. Misli pa, da S. ne bo več sodelovala.

15. 9. 1995 Poročilo psihologinje, v katerem ugotavlja in pojasnjuje potek svetovanja. Navaja, da ima otrokova mati resnično nizke sposobnosti in da marsičesa ne zna, vendar je pripravljena sodelovati, se učiti in se trudi, da bi primanjkljaj nadomestila. Do otroka je čustvena in topla. O otrokovem očetu pove marsikaj slabega, vendar pove, da ima tudi dobre lastnosti in priznava potrebo otroka po očetu. V svetovalnem procesu je prišla do spoznanja, da sta otroku potrebna oba starša in je pripravljena to tudi omogočiti, če bo otrok dodeljen njej.

Otrokov oče je bolj tog, bivšo partnerko želi nekako izločiti, jo ocenjuje kot popolnoma nesposobno in slabo. V svetovalnem procesu je sicer malo popustil, omogočil je stike, vendar se jih večkrat ni

držal. Njegove sposobnosti so sicer nekoliko višje, vendar je njegov odnos do otroka bolj hladen, formalen, poudarja zlasti svojo pravico in nesposobnost matere.

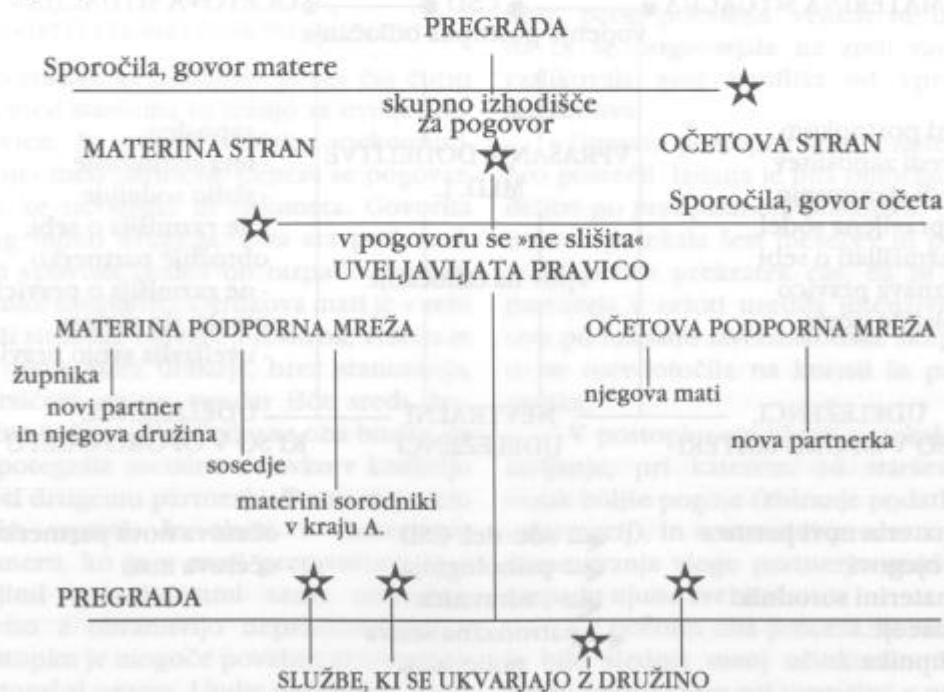
V poročilu se psihologinja nagiba k dodelitvi otroka materi. Svetovalni postopek pri psihologinji je končan.

26. 9. 1995 Obisk na domu pri S. v njenem novem stanovanju pri fantu. Ugotavljam, da so stanovanjske razmere dobre (boljše kot pri otrokovem očetu). Družina njenega novega partnerja jo je lepo sprejela in ji je v oporo pri njenih prizadevanjih, da dobi hčerko.

29. 9. 1995 Na pogovor pride S. Pove, da ji partner grozi in da hčerka pri očetu ni dobro oskrbovana.

8. 10. 1995 Vabilo partnerjema za pogovor pri centru za socialno delo, z namenom poskusa poravnave.

10. 10. 1995 Na pogovor prideta oba starša. V pogovoru jima predstavim dosedanje dogajanje, kot ga vidim jaz, ki nisem čustveno obremenjena z razpadom razmerja in gledam »od zunaj«. Njuno situacijo jima dobesedno narišem:

- mati odpravlja pregrado
- pripravljena sodelovati

- oče vztraja pri pravici
- slabo sodeluje

Moja naloga v tej situaciji je bila usmeriti pogovor, da se bosta »slišala« in da se bosta pogovarjala o otroku, ne o medsebojnih nerazrešenih konfliktih. Na koncu pogovora sta se starša nekoliko več pogovarjala o otroku. Priznala sta si pravico do starševstva in ohranitev stikov obeh z otrokom, ne glede na to, komu bo dodeljen. Do sklenitve dogovora ni prišlo, želela sta, da o tem odloči center za socialno delo, da pa bosta upoštevala odločitev in se pozneje dogovorila o stikih, ko bo jasno, komu bo otrok dodeljen.

11. 10. 1995 Poročilo socialne delavke, ki zajema ugotovitve v postopku in predlog za dodelitev mld. L. materi. Več možnosti za ohranitev obeh staršev in njunega odnosa do otroka dopušča situacija, kjer je otrok dodeljen materi, ki si ne lasti otroka toliko kot oče. Pripravljena je sodelovati s centrom za socialno delo in psihologinjo ter se trudi za vzpostavitev starševskega odnosa. Otrokov oče je sicer

v svetovalnem procesu nekaj pridobil in je pripravljen nekoliko več sodelovati, vendar v prvi vrsti uveljavlja svojo pravico. Pričakovati je, da bo odločitvi nasprotoval, vendar vidimo možnost, da bo po pravnomočnosti odločbe pripravljen sodelovati v postopku dogovarjanja za ureditev čim pogostejših stikov.

13. 10. 1995 Zapisnik o posvetu strokovne komisije centra za socialno delo v sestavi socialna delavka, psihologinja in otroška zdravnica. Komisija po pregledu dokumentacije predlaga dodelitev L. materi.

16. 10. 1995 Vabilo staršema na ustno obravnavo.

26. 10. 1995 Zapisnik o ustni obravnavi. Starše seznanimo s postopkom in mnenjem strokovne komisije ter jim damo možnost, da za sklep povejo svoje mnenje in želje. Seznanjena sta z možnostjo pritožbe zoper odločitev, če se ne strinjata.

Shema ključnih akterjev v procesu svetovanja in odločanja in njihov vpliv

30. 10. 1995 Odločba o dodelitvi mld. L. materi. Z utemeljitvijo, s podatki in ugotovitvami v postopku.

6. 11. 1995 Na pogovor pride otrokova mati. Prejela je odločbo in želi otroka. Dopusča možnost dogovora o čim pogostejših stikih.

13. 11. 1995 Na pogovor pride oče otroka. Prejel je odločbo. Še zmeraj ni popolnoma prepričan, ali bo otroka izročil. Razmišlja o pritožbi – pritožbe ne vloži. Stike otroka z mamo dopušča. Po pravnomočnosti odločbe bo otroka izročil, želi čim pogostejše stike. Želi čas za razmislek. Rok za pritožbo še ni potekel. Ne vemo, kakšna bo očetova odločitev. Po pravnomočnosti odločbe je možna proti očetovi volji upravna izvržba (s policijo do otroka). To pa je pot, ki otroku povzroča škodo, zato upamo, da bo oče premislil o predlogih, ki jih je prejel v procesu svetovanja, da bo otroka izročil materi ter uredil z njim čimveč stikov. Otroka naj bi izročil v prostorih centra za socialno delo prvo sredo po pravnomočnosti odločbe ob določeni uri.

KOMENTAR K PRIMERU DODELITVE MLADOLETNE L.

V postopku za dodelitev je ves čas čutiti boj med staršema in težnjo za uveljavitev pravice. Je primer izrazite »nekomunikacije« med partnerji. Čeprav se pogovarjata, se ne slišita in razumeta. Govorita drug mimo drugega. Oba sta pod močnim vplivom čustev ob razpadu izvenzakonske skupnosti. Otrokova mati je v zelo hudi situaciji. Odvzet ji je otrok, vržena je na cesto, brez denarja, brez stanovanja, marsičesa ne ve, vendar išče sredi drugačne kulture. V začetku se oba borita, da bi potegnili socialno delavko v koalicijo proti drugemu partnerju. Temu se je zelo težko upreti, še zlasti v materinem primeru, ko je v svoji preprostosti in z nižjimi sposobnostmi sama nemočna. Ravno z ohranitvijo nepristranskosti v postopku je mogoče povabiti obe strani v svetovalni proces. Ljudje sodelujejo, če lahko verjamejo, da si tudi na njihovi strani, oziroma, da razumeš obe strani. Mogoče je v mojem primeru vsaj v začetku manj-

kalo nekaj te nepristranskosti. Zato je mati dobila občutek, da delam v njeno korist, oče pa, da ga ne razumem dovolj.

V tem primeru želim poudariti, da imamo pri odločanju o dodelitvi otrok na centru za socialno delo več možnosti za delo s klienti, saj zakon predpisuje obravnavo in odločanje strokovne komisije. Ljudi je lažje pridobiti za svetovanje in sodelovanje.

Res pa, če se nam ne posreči vključiti ljudi v svetovalni proces, mora biti odločitev sprejeta po upravnem postopku v roku dveh mesecev, kar je za tako zahtevne življenjske situacije, kot je razpad skupnosti in dodelitev otrok, odločno premalo.

V primeru izstopa težnja očeta po izločitvi otrokove matere iz sfere odločanja in skrbi za otroka, s tem da jo želi predstaviti kot popolnoma nesposobno in za otroka celo nevarno. Otrok je v tem primeru premajhen, da bi izrazil željo. Otrokova mati deluje bolj pozitivno, pripravljena je na sklenitev kompromisa, ne dovoli pa, da bi jo oče izločil.

V svetovalnem procesu sta oba partnerja pecej pridobila, vendar ne dovolj, da bi se pogovarjala na zreli ravni in razlikovala svoj konflikt od vprašanja starševstva.

Upravni postopek se je v zadevi dobro posrečil. Izdana je bila odločba o dodelitvi po predpisanem postopku. Obravnavo je potekala šest mesecev in pol. To je še vedno prekratek čas, da bi lahko partnerja v celoti uredila intenzivna čustva po razpadu izvenzakonske skupnosti in se osredotočila na koristi in pravice otroka.

V postopku sta hkrati potekala ugotavljanje, pri katerem od staršev ima otrok boljše pogoje (zbiranje podatkov in informacij), in svetovalni proces v smeri razumevanja vloge partnerjev-staršev po razpadu njune zveze.

Če ocenim oba procesa, bi rekla, da je bilo slednje manj učinkovito. Morda ravno zaradi težav pri umestitvi v nevtralni, nepristranski položaj pri obravnavi.

S partnerjema bi bilo treba v prihodnje še veliko delati v smeri izboljšanja

njune komunikacije in čisto konkretnih navodil in pomoči materi pri oskrbi otroka.

Menim, da je z odločitvijo, da se otrok dodeli v oskrbo in vzgojo materi, ta možnost bolj verjetna, saj bo mati iskala pomoč in tudi oče bo moral pri uveljavljanju svojih pravic (stiki) sprejeti pot dogovarjanja, ne pa uporabljati »zakon močnejšega«. Materina situacija je še toliko težja, ker je v kraju sama, označena z drugo kulturo (Romka). A okolje je pravzaprav na njeni strani (sosedje, župnika), tudi zato, ker se jim zdi nesprijemljivo ravnanje otrokovega očeta, da ima istočasno razmerje z dvema ženskama in eno »vrže na cesto« zaradi prihoda druge.

V strokovni odločitvi centra za socialno delo pa je pretehtalo dejstvo, da je otrokova mati pripravljena na dogovarjanje in priznava pravico otroka do očeta, čeprav sta oba partnerja v odnosu dokaj nezrela.

Obravnavana pri centru za socialno delo je z izdajo odločbe končana. Nadaljna usoda otroka pa je odvisna od tega, ali bo oče nadaljeval samo z uveljavljanjem svoje pravice (pritožba in v končni fazi posredovanje policije pri izvržbi), ali pa bo pripravljen za dogovarjanje – pritožbeni rok je še odprt.

SKLEPI IN PREDLOGI

Iz opisanih primerov je razvidna obravnavana pri centru za socialno delo v primeru dodelitve otroka pri sodišču ob razvezi zakonske zveze in dodelitev otroka ob razpadu izvenzakonske skupnosti. Menim, da je pri postopku pred sodiščem v ospredju odločanje in ugotavljanje formalnih pogojev za oskrbo otrok. Postopek je krajši in manj poglobljen. Mnenje za sodišče izdelata samo en strokovnjak – navadno socialni delavec. Sodišče pogosto odloči skladno s predlogom centra za socialno delo. Ljudje so manj motivirani za sodelovanje, ker pričakujejo, da bo sodišče odločilo namesto njih. Obravnavana pri centru za socialno delo v primerih izvenzakonskih skupnosti je po moji oceni

temeljitejša. Udeleženih je več strokovnjakov (zakon predpisuje strokovno komisijo). Istočasno je mogoča vključitev v svetovalni proces. Upravni postopek je sicer omejen, vendar je svetovalni proces lahko zato daljši, kar je za tako težko situacijo, kot je razpad partnerske zveze, potrebno.

Prav tako je treba razrešiti kopico osebnih in odnosnih težav, ki so včasih kot vrh ledene gore, ki zakriva resnične težave in njihovo reševanje.

Velike gmote problemov rešimo na ta način, da jih poskušamo razdeliti na osnovne nerešene probleme, zato pa je potreben čas in trdo delo vseh udeležencev – to je koristno za življenje ljudi in ne samo za zadostitev administrativnim zahtevam dobro izpeljanega upravnega postopka na centru za socialno delo ali tožbe na sodišču.

V drugem primeru je prikazana dvojna metodična pot do rešitve (svetovanje in upravni postopek). So pa težave na centru za socialno delo v razmejitvi upravnega postopka in svetovanja. Oba postopka vodi ista služba in so ljudje v dvomu, koliko se lahko odprejo s svojimi težavami, da jim podatki ne bodo škodili pri odločanju. Pri našem centru za socialno delo je prednost v tem, ker je majhen in imamo zunanje strokovnjake (psihologinja, zdravnica). V veliko centrih za socialno delo pa so vsi strokovnjaki zaposleni na centru za socialno delo. Ravno zaradi tega se mi zdijo zanimiva razmišljanja o posebnih družinskih sodiščih, ki naj bi prevzela odločanje po upravnem postopku.

V letošnjem letu je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve poslalo centrom za socialno delo vprašalnik, v katerem jih zanima naše mnenje glede ureditve posebnih družinskih sodišč, ki naj bi jih vnesel nov zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Odgovori centrov za socialno delo so bili različni. Sama menim, da bi bilo dobro, če bi družinska sodišča odločala o teh zadevah – tudi pri razpadu izvenzakonske skupnosti.

V praksi je zaslediti, da naše odločbe

o dodelitvi otrok in ureditvi stikov v tujini niso veljavne, ker drugod izvenzakonska skupnost ni izenačena z zakonsko zvezo. Tudi konvencija o otrokovih pravicah (9. čl.) govori, da je lahko otrok samo z odločitvijo v veljavnem sodnem postopku ločen od svojih staršev, če je to v njegovo korist, če gre za zanemarjanje, ali če starša živita ločeno. Tako naše odločbe v tujini niso izvršljive (če partner ob razpadu izvenzakonske skupnosti otroka odpelje v tujino, čeprav je otrok dodeljen z odločbo centra za socialno delo roditelju, ki živi v Sloveniji).

Partner, ki mu je bil otrok dodeljen z odločbo centra za socialno delo, pa nima možnosti predlagati sodnega postopka, ker mora sodišče vlogo zavreči, saj po naši zakonodaji v teh primerih ni pristojno za odločanje.

Poudariti moramo, da tudi v primeru oblikovanja družinskih sodišč nikakor ne smemo zanemariti delež centrov za socialno delo pri odločanju. Kot sem pokazala v primerih, je obravnava na centru za socialno delo temeljitejša in je pomembna ravno zaradi možnosti vključitve v svetovalni proces, kjer lahko partnerja dobita pomoč pri urejanju svojih resničnih težav in se pozneje na bolj zreli stopnji dogovorita o organizaciji lastnega življenja in življenja otrok po razpadu zveze. Kajti ravno vpogled in razumevanje dogajanja je resnična, prava podlaga za reševanje problemov. Samo formalno, administrativno odločanje in zbiranje podatkov, dokazov, je za tako kompleksno in zahtevno področje odločno premalo.

Z organizacijo posebnih družinskih sodišč (sodniki naj bi imeli dodatna psihološka znanja) bi odpadla tudi dvojnost vloge centrov za socialno delo (odločanje in svetovanje). Tako bi bilo odločanje prenešeno na sodišča, centrom za socialno delo pa bi ostalo poglobljeno svetovalno delo, sami postopki pa seveda ne bi smeli biti ozko časovno omejeni.

Po moji oceni bi bila potrebna najprej pot na center za socialno delo in šele potem bi bil vložen zahtevek (predlog, mogoče tožba) za odločanje pri sodišču. Šele takrat, če postopek na centru za

socialno delo ne bi bil uspešen.

Prav tako pa naj bi nov zakon vnesel tudi možnost dodelitve otrok obema staršema (vzajemno starševstvo). Seveda kot možnost, saj v vseh primerih ne gre z dogovarjanjem. In ravno v primerih vzajemnega starševstva bi se lahko starši pri centru za socialno delo v podrobnosti dogovorili o pomembnih vprašanih otrokovega življenja in skupni skrbi zanj. Tu bi imel pomembno vlogo strokovnjak, ki bi z metodo mediacije staršem pomagal, jih vodil pri sklenitvi dogovorov o organizaciji skupne skrbi za otroka. Mediacija bi bila metoda dela na centru za socialno delo. Na ta način bi ohranili pravico staršev, da ostanejo starši, čeprav je njuno partnerstvo razpadlo. Nihče ne bi imel občutka, da mu je starševska vloga omejena, ali pa da so mu z dodelitvijo dana večja pooblastila in pravice odločanja o življenju skupnega otroka. Ravno tako bi se ohranile dolžnosti obeh staršev do otroka in ne bi bilo možnosti prelaganja vse odgovornosti za otrokovo življenje na tistega, ki mu je otrok dodeljen. V praksi so te »grešnice« v velikem številu matere, ki morajo odgovarjati, če se otroku v življenju »zalomi«. So pa pogosto v situaciji, ko morajo že tako nizke preživnine sodno izterjati od bivšega partnerja, ki niti ne ve, da otrok potrebuje hlače, majico, kaj šele, kako mu gre v šoli, kaj dela v prostem času — ni treba, saj je bil dodeljen materi.

Na koncu bi znova poudarila, da je za življenje ljudi po tako stresnem dogodku, kot je razpad družine, zelo pomembno, da se po svojih sposobnostih soočijo s problemi in jih poskušajo s pomočjo strokovnjaka predelati in prerasti. V takih primerih je samó formalno, administrativno odločanje, pri katerem od staršev bo otrok živel, premalo. Še tako dober člen zakona je le podlaga za uveljavljanje pravice. Pri odločanju o življenju skupnega otroka bi nad zakon postavila pomen dobrega, zrelega dogovora med starši — pot do tega pa je zahtevna in terja dobro strokovno obravnavo, ne le zbiranja dokazov.

Literatura

- G. ČAČINOVIĆ VOGRIČIĆ (1992), *Psihodinamski procesi v družinski skupini*. Ljubljana: Advance.
- (1990), Paradigmatske osnove socialnega dela z družino. *Socialno delo* 29: 163-168.
- (1991), *Socialno delo z družino*, Ljubljana: VŠSD.
- E. V. FRANKL (1993), *Kljub vsemu rečem življenju DA*. Mohorjeva družba.
- T. GORDON (1989), *Družinski pogovori*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- A. R. JOHNSON (1993), *Midva: Psihologija romantične ljubezni*. Ljubljana: Ganeš.
- M. CERAR (1993), *Večrazsežnost človekovih pravic in dolžnosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- P. LUSSI (1990), Sistemski nauk o socialnem delu. *Socialno delo* 29: 81-94.
- E. LUKAS (1993), *Družina in smisel*. Mohorjeva družba.
- A. MILLER (1992), *Drama je biti otrok*. Ljubljana: Tangram.
- Z. PAVLOVIČ (1990), *Psihološke pravice otrok*. Ljubljana: Društvo psihologov Slovenije.
- R. SKYNNER, J. CLEESE (1994), *Družine in kako v njih preživeti*. Ljubljana: Tangram.
- B. STRITIH (1994), *Prispevki za študij socialnega dela*. Interno gradivo. Ljubljana: VŠSD.
- (1993), Iskanje novih možnosti pri reševanju kompleksnih osebnih in socialnih problemov. *Socialno delo* 32, 1: 19-28.
- K. ZUPANČIČ (1992), Otrokove pravice in njihovo varstvo v domačem pravnem sistemu. V: A. ŠELIH (ur.), *Pravni vidiki otrokovih pravic*. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list RS.